

TYPES OF ASSESSMENT AND EVALUATION IN GEOGRAPHY AND ECONOMICS

Abstract: The reasons for choosing the research topic are derived from the many questions raised in relation to students' achievements evaluation and assessment in different subjects including Geography and Economics:

- In what ways assessment and evaluation are integrated in the educational process monitoring while implementing educational policies leading to learning improvements?
- Why evaluation and assessment, seen as important activities for measuring students' achievements, are unwillingly performed by teachers and students?
- Does Regulation 11 for the State Educational Standard, measuring students' learning achievements, change the philosophy of the secondary school evaluation process?
- Are the ready-made evaluation models successful and are the teachers qualified enough to make evaluation models on their own?
- Are formative and summative assessments always considered equally when measuring the level of expected learning outcomes?

The main objective of the current research is to reevaluate the contemporary assessment methods and procedures in the process of teaching Geography and Economics to VII graders, taking into account an entry-level test, defining the most common students' mistakes and developing learning strategies for avoiding them.

Author information:

Veselin Zhechev

Teacher

Sava Dobroplodny Secondary School, Shumen

✉ veselin_zhechev@abv.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

Geography and Economics, students' achievements evaluation, evaluation models

Rositsa Vladeva

Assoc. Prof. PhD

Konstantin Preslavsky University of Shumen

✉ r.vladeva@shu.bg

🌐 Bulgaria

Мотивите за насочване към изследваната проблематика произтичат от големия брой проблеми, които могат да се открият при реализиране на контрола в обучението по всички учебни предмети, включително и по география и икономика. Част от тях са свързани с Държавния образователен стандарт за оценяване и очакваните промени при неговото прилагане върху философията на досегашното оценяване в средното училище.

Все още не е достатъчно добре изяснена функцията на оценяването и контрола в мониторинга на образователния процес за прилагане на политики и мерки, насочени към подобряване качеството на образование. В повечето случаи учителите реализират готови схеми на прилагане на различни видове оценяване и контрол, и не се чувстват достатъчно сигурни за конструиране на самостоятелни такива. Не винаги се отчита единството на количествения и качествен показател на оценката, който определя степента на постигане на очакваните резултати от обучението на учениците.

Основна цел на изследването е да се преосмислят съвременните функции и основни компоненти на оценяване и контрол в обучението по география и икономика в VII клас на базата

на тест за установяване на входно ниво, да се посочат основните проблеми и да се формулират препоръки за тяхното преодоляване.

Целта се реализира въз основа на приложени *методи* за анализ на научна и дидактическа литература по проблема, анализ на нормативна база, тестиране на 74 ученици от 7 клас на СУ „Сава Доброплодни“ град Шумен и статистическа обработка на резултатите.

Теоретичните постановки открояват оценяването и контрола като важни елементи със системен характер в процеса на обучение. Те обединяват съвкупността от дейности за идентифициране на количествените и качествените характеристики на резултатите от обучението, съдействат за установяване на постиженията и коригиране на противоречията и служат за управление на процеса на обучение чрез създаване на обратна връзка между учител и ученици.

Освен системен процес, оценяването е и цикличен процес, който отчита напредъка спрямо набелязаните цели, информира партньорите в образователната система за резултатите, подпомага усъвършенстването на дейността им и вземането на управленски решения. Негов обект по принцип са всички партньори и структури в системата, т.е. цялата система в различни аспекти на своето функциониране - практики, опит, иновации, политики, реформи [5].

Оценяването е и комплексен процес, който съдържа три ключови елемента – познание, наблюдение и интерпретация. Той се явява относително независима, но интегрална част от обучението, свързана с необходимостта от изследване на отношенията оценяване – цели на обучение, оценяване – учебно съдържание, оценяване – технология на обучението [2].

Нов момент в нормативната база е разработването на Държавни образователни стандарти (ДОС) за системата на предучилищното и училищното образование в съответствие на чл. 22 на Закона за предучилищното и училищно образование [6]. Те се явяват съвкупност от задължителни изисквания за резултатите, както и за условията и процесите за тяхното постигане, в това число и за оценяването на резултатите от обучението на учениците. Основните нормативни постановки се реализират в Наредба 11, в която се определя ДОС за оценяване на резултатите от обучението на учениците [3].

По Наредба 11 на МОН

Фиг. 1. Основни компоненти на оценяването и контрола

В нея оценяването се приема за системен процес на установяване и измерване на постигнатите резултати от обучението и на нивото на подготвеност на учениците за бъдещата им реализация и включва следните основни компоненти – форма на оценяване, участници в процеса на оценяване и процедури за оценяване (Фиг. 1).

Тясно свързани с основните компоненти са и функциите на оценяването и контрола (Фиг. 2). Тяхното действие е комплексно като могат да се разграничат отделни приложни аспекти.

Фиг. 2. Функции на оценяването и контрола

Диагностичната функция способства за установяване на резултатите от обучението и отстраняване на констатираните пропуски. Чрез диагностицирането се създава възможност за правилно определяне на причините за възникналите отклонения, установяване и предотвратяване на възможни бъдещи отклонения и проблеми. Диагностичната функция е една от най-важните, защото тя не само дава отговор на въпроса за съответствието на качеството на оценяваните географски знания, умения и отношения на образователния минимум, но и конкретизира факторите, влияещи върху тяхната пълнота и дълбочина, и прогнозира евентуалните им бъдещи промени.

С не по-малко значение са и останалите функции. Прогностичната се използва при планиране на мерки за повишаване на индивидуалния напредък на учениците, за подобряване на качеството на обучението или за развитие на образователната система като цяло.

Констатиращата функция е тясно свързана с диагностичната, като служи за установяване на постигнатите резултати и удостоверяването им чрез издаване на документ за достигнато равнище или за продължаване на образованието.

Информативната функция цели информиране на заинтересованите страни и на обществото за резултатите от ученето и за общото състояние на образователната система.

Значението на мотивиращата функция е свързано с приемането на контрола за определящ мотивационен фактор за реализиране на по-високи постижения и за интелектуалното развитие на учениците.

Освен разгледаните функции на оценяването и контрола, в методиката на обучението по география могат да се посочат още – мониторингова, развиваща и аксиологическа. Мониторинговата функция е свързана със съответствието на степента на усвоените знания, умения и навици на образователния стандарт. Развиващата – способства за стимулиране на познавателните потребности, формиране и развитие на творчески способности на учениците и до голяма степен се припокрива с мотивиращата, а аксиологическата – възпитава в отговорност [4].

За постигане целта на изследването, с оглед на съвременните постановки за реализиране на оценяване и контрол, апробираме тест за установяване на входно ниво с участието на 74 ученици от VII клас на СУ „Сава Доброплодни“, град Шумен.

Като инструментариум прилагаме *тест за установяване на входното равнище* на учениците, защото входното равнище реализира важна диагностична функция за да установи степента на усвояване на основни понятия, факти и закономерности и на придобити компетентности, които ще се надграждат през учебната година, както и да идентифицира евентуалните дефицитите и да способства за предприемане на мерки за преодоляването им.

При анализ на тестовите задачи, трябва да се отбележи, че те не са авторска разработка. Техният брой е 20, като са обединени по 10 в първи и 10 във втори вариант. Отделните варианти са предназначени за групова форма на работа. В съдържателно отношение те обхващат основните теми от изученото учебно съдържание по география и икономика в 6 клас – географско положение, природни компоненти (релеф, климат, води), население, стопанство и страни на изучените континенти (Табл. 1).

Таблица 1.

Основни характеристики на тестови задачи от тест входно ниво VII клас

№	Тестова задача	Елементи от учебното съдържание, към който е насочена тестовата задача	Когнитивни процеси, свързани с тестовите задачи	Брой отговори	Верни отговори (брой)	Верни отговори (%)
ПЪРВИ ВАРИАНТ						
1.	Разпознаване на континент, разположен изцяло в Западното полукълбо, през който преминават Екваторът и Южната тропична окръжност?	понятия	запомняне	40	26	65,00
2.	Определяне на островите, разположени в Индийския океан.	факти	запомняне	40	15	37,50
3.	Разпознаване на климатичен пояс по зададена климатограма.	понятия	разбиране	40	13	32,50
4.	Посочване на период на пълноводие на реките в даден климатичен пояс според зададена климатограма.	закономерности	анализиране	40	37	92,50
5.	Посочване на характеристики на полярен тип климат.	понятия	запомняне	40	28	70,00
6.	Определяне на островите от Океания - Микронезия,	факти	запомняне	40	34	85,00

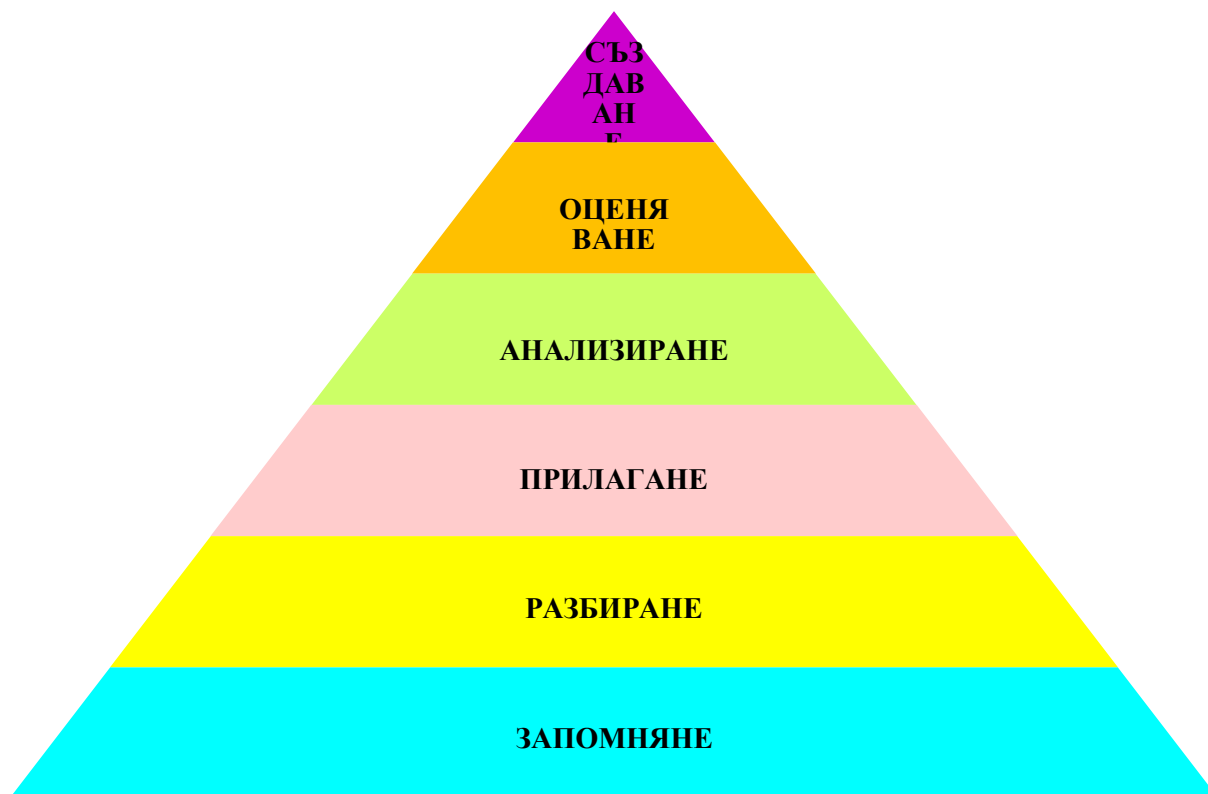
	Меланезия и Полинезия като част от: посочени три континента.					
7.	Съотнасяне на посочени народи към континентите, в които се явяват местно население.	закономерности	разбиране	40	1 верен - 3	7,50
					2 верни - 16	40,00
					3 верни - 0	0,00
					4 верни - 17	42,50
8.	Посочване на континенти, в които се отглеждат определени земеделски култури.	понятия	запомняне	40	19	47,50
9.	Съотнасяне на четири туристически забележителности към съответните континенти.	понятия	разбиране	40	1 верен - 12	30,00
					2 верни - 10	25,00
					3 верни - 2	5,00
					4 верни - 10	25,00
10.	Разпознаване на голяма държава по очертан картографски контур.	умения	прилагане	40	27	67,50
ВТОРИ ВАРИАНТ						
1.	Установяване на прилики между географското положение на два континента спрямо Екватора.	закономерности	разбиране	34	23	67,65
2.	Посочване на най-високия връх на Южна Америка?	понятия	запомняне	34	23	67,65
3.	Разпознаване на част от света, в която реките са с лятно пълноводие, предизвикано от летния мусон.	закономерности	анализиране	34	15	44,12
4.	Определяне на климатичен пояс по зададена климатограма.	понятия	разбиране	34	7	20,59
5.	Разпознаване на климатичен пояс, в който се намира река при зададена хидрограма.	закономерности	анализиране	34	4	11,76

6.	Записване срещу всеки континент по една раса, от която са представителите на местното население.	понятия	запомняне	34	1 верен - 7	20,58
					2 верни - 15	44,12
					3 верни - 6	17,65
					4 верни - 1	2,94
7.	Посочване на първата по брой на населението държава в Африка.	понятия	запомняне	34	13	38,24
8.	Съотнасяне на четири земеделски култури към един от континентите.	понятия	разбиране	34	1 верен - 14	41,18
					2 верни - 4	11,76
					3 верни - 0	0,00
					4 верни - 6	17,65
9.	Разпознаване на голяма държава по очертан картографски контур.	умения	прилагане	34	18	52,94
10.	Разпознаване на държава по посочена характеристика	понятия	анализиране	34	4	11,76

Всяка тестова задача се отнася до определен елемент от структурата на изученото учебно съдържание. Най-голям брой от тестовите задачи са свързани с усвоените единични и общи понятия (55%). Добра атестация на тестовите задачи е наличието на такива, които измерват усвоените закономерности, основно между компонентите климат и води, географско положение и разпределение на населението (25%). Друга част са свързани с установяване на степента на усвоеност на географските факти (10%) и умения (10%).

Преобладаващият брой тестови задачи за диагностициране степента на усвоеност на географските понятия е оправдан, защото формират основата на географския език, който трябва да се доразвива и обогатява в VII клас. Препоръчително е да се увеличи броят на тестовите задачи за проучване степента на усвоеност на различни умения, а не само на картографски.

Отделните тестови задачи се отнасят към когнитивни процеси, свързани с тяхното решаване според актуализираната и допълнена класификация на Блум (Фиг. 3)[1]. Част от тях (40%) изискват когнитивният процес запомняне, който е свързан с възпроизвеждане на необходимата информация от паметта и изброяване на географски понятия и факти. За друга част от тестовите задачи (30%) се изисква прилагане на разбиране за привеждане на примери, класификация, сравнение или обяснение от изученото учебно съдържание. Когнитивният процес анализиране се изисква при решаване на 20% от задачите, като включва диференциация и установяване на логически връзки. Най-малък относителен дял (10%) имат тестовите задачи, свързани с прилагане на усвоените знания.

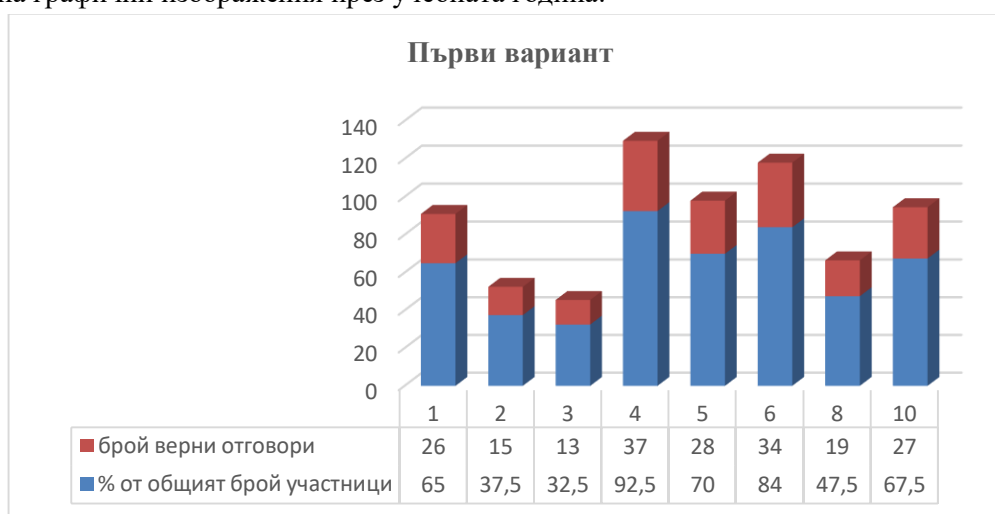

По Anderson, L., D. Krathwohl, 2001

Фиг. 3. Когнитивни процеси в ревизираната таксономия на Блум

Резултатите на учениците от двата варианта на теста се посочват в Таблица 1 и Фигури 4 и 5. Общият относителен дял на учениците, които успешно са решили тестовите задачи, които предлагат един вариант на верен отговор (16 на брой от всички 20) е 50,77%. Той е значително по-висок при учениците, решавали първи вариант – 62,19% в сравнение с тези, работили върху втори вариант – 39,34%.

При първи вариант на теста най-висока степен на успеваемост се установява при четвърта тестова задача, свързана със установяване на закономерности между климат и пълноводие на реките (92,50%) и шеста тестова задача, която изисква интерпретиране на географски факти (85,00%). Диагностицира се проблем при решаване на втора и трета тестова задача, които са свързани с разпознаване на тропичния климатичен пояс по неговата климатограма и на островите, разположени в Индийския океан. Това налага повече дейности за работа с географска карта и анализ на графични изображения през учебната година.

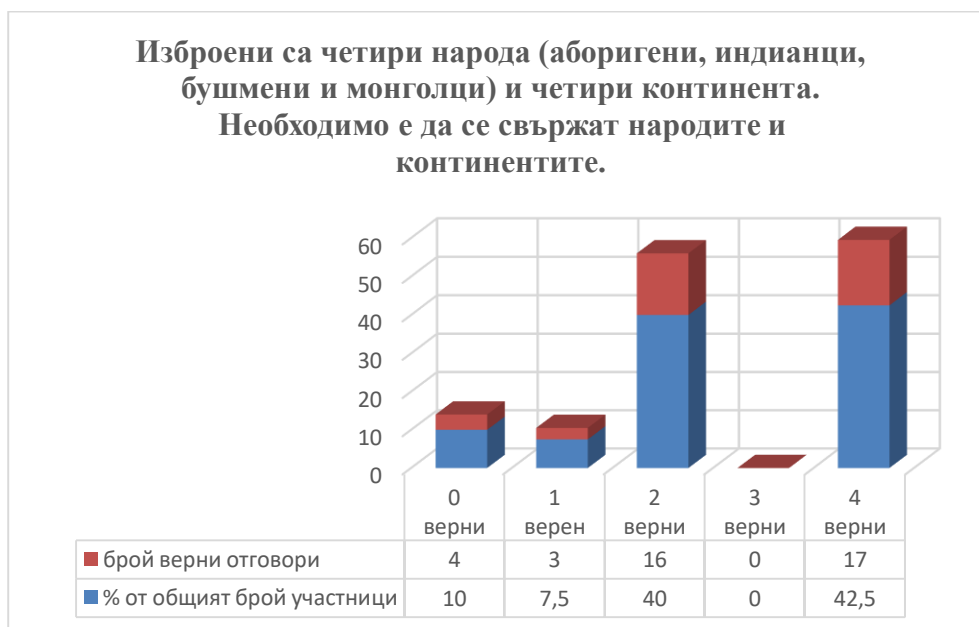

Фиг. 4. Брой верни отговори и относителен дял на верните отговори при първи вариант на тест входно ниво VII клас

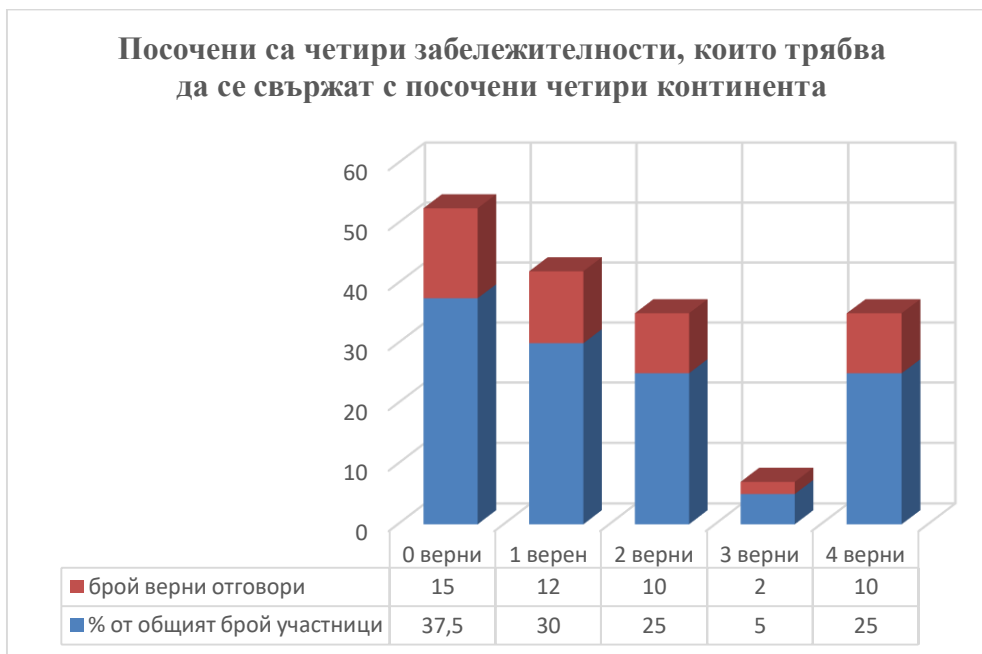
Фиг. 5. Брой верни отговори и относителен дял на верните отговори при втори вариант на тест входно ниво VII клас

При учениците работили върху втори вариант на теста се установяват повече пропуски. Преобладаващата част от тях се справят успешно с решаването на първа (67,65), втора (67,65) и девета (52,94) тестова задача. Следователно учениците успешно установяват прилики между географското положение на два континента, знаят най-високият връх на Южна Америка и разпознават държава по нейния очертан контур. Те се затрудняват при решаване на четвърта тестова задача, свързана с разпознаване на климатичен пояс по климатограма и пета тестова задача за установяване на закономерност при разпознаване на климатичен пояс, в който се намира река по зададена хидрограма. При тях важи същата препоръка за повече дейности за работа с графични изображения.

Фиг. 6. Брой верни отговори и относителен дял на верните отговори на седма тестова задача от първи вариант

Фиг. 7. Брой верни отговори и относителен дял на верните отговори на девета тестова задача от първи вариант

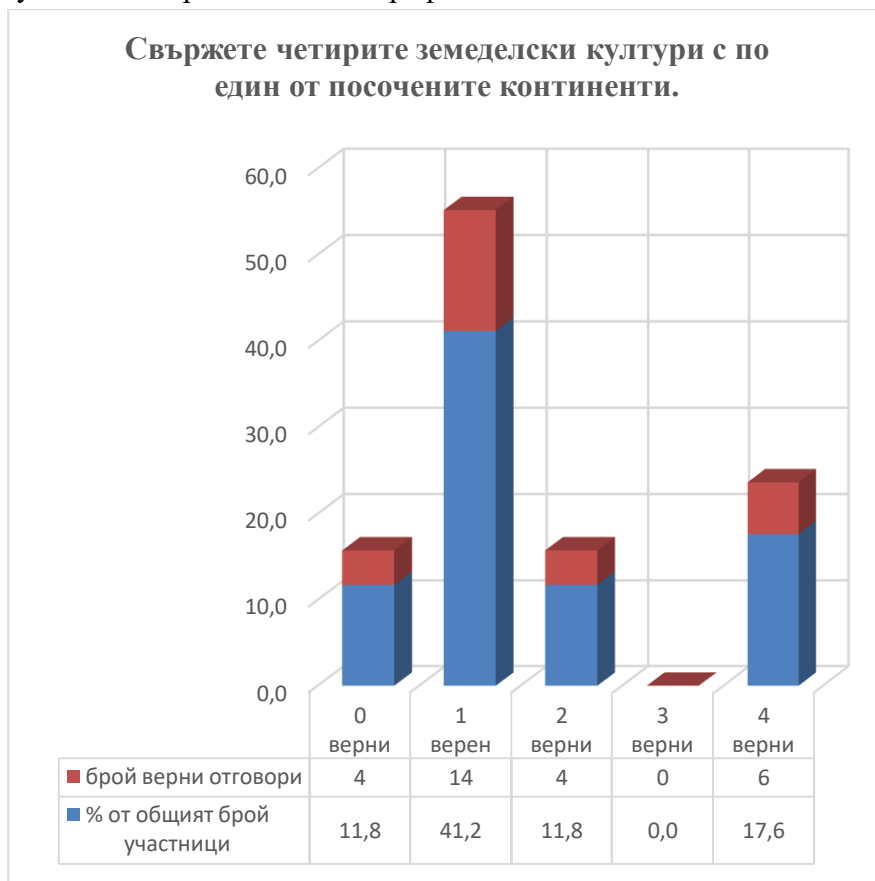
Във всеки от вариантите се използват по две задачи с повече от един верен отговор. Резултатите на седма и девета тестова задача от първи вариант са изобразени на Фиг. 6 и Фиг. 7. Отчита се затруднение на учениците при решаване на седма тестова задача за съотнасяне на единични понятия за местно население и континентите, които то обитава. Това води към мисълта, че усвояването на единичните понятия за отделните народи е нетрайно и се налага по-честото им прилагане при усвояване на сходни нови понятия за актуализиране.

Фиг. 8. Брой верни отговори и относителен дял на верните отговори на шеста тестова задача от втори вариант

При тестовите задачи от втори вариант се установява, че при задачите за съотнасяне учениците с по-голяма лекота отнасят народите към континента, в който живеят, отколкото земеделските култури към континента, за който са характерни. Голямото разнообразие на отговори на десети въпрос от втори вариант, показва желание на учениците да отговорят на въпроса, но много малка част успяват да посочат верния отговор. Наличието на отговори като – Азия и Северна Америка, показва, че около 20% от учениците, решаващи този вариант не правят разлика между държава и континент.

Диагностицираните резултати на теста за установяване на входно ниво с участието на 74 ученици от VII клас на СУ „Сава Доброплодни“ са реална атестация за качеството на усвоените знания на учениците в предходната учебна година. Постиженията следва да се затвърдят и разширят, а установените дефицити да се отстранят при усвояване на новото учебно съдържание по география и икономика в седми клас.

Фиг. 9. Брой верни отговори и относителен дял на верните отговори на осма тестова задача от втори вариант

Въз основа на направения анализ може да се формулират следните изводи:

- Установяването на входното равнище на учениците е един от важните видове оценяване и контрол в обучението по география и икономика, защото реализира важна диагностична функция за степента на усвояване на основни понятия, факти и закономерности и на придобити компетентности, които ще се надграждат през учебната година, за идентифициране на евентуални дефицити и за предприемане на мерки за преодоляването им.

- Към неговото реализиране трябва да се пристъпва след отчитане на теоретичните постановки за оценяването и контрола като важни елементи със системен, цикличен и комплексен характер в процеса на обучение.

- При всички видове контрол оценяването би следвало да се приема за системен процес на установяване и измерване на постигнатите резултати от обучението и на нивото на подготвеност на учениците за бъдещата им реализация, като се отчитат

неговите основни компоненти – форма на оценяване, участници в процеса на оценяване и процедури за оценяване.

- Всеки вид оценяване и контрол в обучението по география и икономика реализира определени функции, които са с комплексно действие: диагностична, прогностична, констатираща, информативна, мотивационна, селективна.

- При разработване на варианти на задачи за различни видове оценяване и контрол в обучението по география и икономика трябва да се включват всички или по-голяма част от елементите на изученото учебно съдържание и тяхното решаване да изисква различни равнища на когнитивна дейност.

- Възможностите за преодоляване на диагностицираните дефицити са свързани с работа в позитивна образователна среда, системно използване на разнообразни източници на информация, повече дейности за развитие на картографската култура на учениците и на тяхното критично мислене.

References:

1. Anderson, L., D. Krathwohl, **2001**: A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: a Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. Longman, New York
2. Kostova-Chavdarova, S., V. Delibaltova, B. Gospodinov, **2008**: Pedagogika, S.
3. Naredba №11/01.09.2016, **2016**: Za otsenyavane na rezultatite ot obuchenieto na uchenitsite//DV, br. 74/20.09.
4. Tamozhnyaya, M., S. Smirnova, I. Dushina, **2016**: Metodika obucheniya geografii, M.
5. Velchev, I., **2006**: Sistemata za otsenyavane – realnosti i perspektivi// LiterNet,13.04.2006, № 4 (77) <https://liternet.bg/publish9/ivelchev/sistemata.htm> (20.11.2018)
6. Zakon za preduchilishtnoto i uchilishtnoto obrazovanie, **2015** //DV, br. 79/13.10.2015